

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KOZLÖNYE

SZERKESZTI: Dr. WEISZBURG GYULA.

— MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN. —

Purim.

Irta: Dr. Weiszbürg Gyula.

... „Es ist die alte Geschichte, doch bleibt sie ewig neu“ ... nem csak a szivek története, melyek nem találhatnak egymásra, de a zsidóság is. Régi elbeszélésnek olvassuk Eszter könyvében Mordechaj és az Achasveros király birodalmában élő zsidók történetét, de a régi elbeszélés ismét és folyton igaz történetté válik. Mordechaj érdemeit szerez, kitüntetik, de azért hitsorsosai felett ott lebeg a veszély, hogy „megölik, megsemmisítik, tönkreteszik“ őket és a veszélyt végre is nem a józan gondolkodás, nem az igazságérzet, nem az ország érdekének tekintete hárítja el, hanem egy szeszély, egy véletlen, vagy, ha úgy tetszik, egy csoda.

És vajjon mostanság másképp van-e? Egyes zsidók érdemeit szereznek, kiválnak, magas polcra jutnak, és a többiek? Ott ólálkodik körülöttük a gyűlölet, mely őket megsemmisíteni törekszik. Egyik helyen huligánokkal rendezett pogromok által, a másikon civilizáltabb, de nem sokkal kevésbé hatékony formák közt.

A fővárosban zsidót ültetnek a főpolgármesteri székbe, páratlan dicsérettel illetnek egy másik táborban kiemelkedő kiválóságot, de azért, akinek éles füle van, nem hallja-e folyton a rágalmozó szózatot: „Van egy nép, széjjelszórva a nemzetek közt, szabványaik mások, mint a többieké . . . nem érdemes őket nyugton hagyni?“ Hol ismerik el a zsidóság jelentőségét, becsületes munkáját, törekvéseit, de sőt mikor nem izgatnak ellenük, hogy erkölcsileg vagy anyagilag megkárosítsák? A napirenden van egy választási törvény, mely — esküt lehet rá tenni — minden egyebet inkább akart, mint a zsidóknak kedvezni, hát nyomban ott van Polónyi és el fogja ezekkel hitetni, hogy e törvény csak épen a katolikusokat akarja a zsidóknak kiszolgáltatni. Adó-törvényt akarnak hozni, mely fontos anyagi érdekekbe nyúl bele, véde-

keznek is ellene mind, kik jogos érdeküket féltik, nem ott van nyomban Kubinyi vádja; „a zsidók nem akarnak adót fizetni?“ Zsidók könyveket is irnak, magyar szindarabokat, melyekkel dicsőséget szereznek a magyar névnek is, nosza, nem éri őket azért is Herczeg Ferenc szemrehányása, hogy a külföldön is mernek tetszést aratni?

És ez nem hazánkra szorítókozó jelenség, hanem közös fátuma a zsidóságnak, bárhová vetette őket a sors. A német császárnak állandóan vannak kitüntetett zsidói, de a zsidó közösség még mindig mostoha gyereke az államnak és a társadalomnak; Angolországban legutóbb is két zsidó ember ült kormányzékben és komoly angol lapok hirdik, hogy a zsidók elleni hangulat már rég nem volt oly kedvezőtlen, mint épen most.

Igaz-e, hogy ép a Mordechájok okai az ellenszenvnek? Hogy a Hámanok gyűlöletét ép az fokozza oly határtalanná, hogy a Mordechájokat kitüntetni kénytelenek? A régi zsidók azt hitték, azért mutattak oly alázatosságot, sőt meghunyászkodást a hatalmasok előtt. Mi, a mi nemzedékünknel közönséges szerénységgel is meglelnénk elégedve, de hát bizonyos-e, hogy az használna? Az orosz zsidókról nem tudjuk, hogy már „elzsidósították“ volna Oroszországot, sőt a szegény galíciai káftános szatócsok sem foglalták le a maguk részére az ország valamennyi kiváló állását, mégis nem folyik-e ellenük is ugy a küzdelem, mintha valamennyien helytartók és generálisok volnának?

Eszter könyvének íróját elégtétellel tölti el az engedély, hogy a lakosság bosszút állhat az ellenségeken és karddal adhat nekik emlékeztetőt. Mi, a mai kor szülöttjei, bensőnkben meg is ütközünk a boszuállás ténye fölött. Nem is sajnáljuk, hogy ugy van. De ha bosszút nem is akarunk állni, nem volna-e talán helyénvaló erőnket tömöríteni? Mert erőt jelent intelligenciánk, munkánk, erkölcsünk, áldozatkészségünk, kitartásunk, kulturszomjunk és sok más tulajdonágunk, melyekkel a köznek, az összeségnek használunk. Nem volna-e jó megmutatni, hogy nemcsak Mordechájink vannak, de hogy egyáltalában nem áll az, hogy „a királynak nem érdemes e népet nyugton hagyni?“ Mert a politikában nem az elvek és ideálok hatnak, hanem az erők és ha új erők jelentkeznek, azok fölött boszankodnak, talán szitkozódznak is, de azokat respektálni kénytelenek és azok érvénysülésének tért adni. Hazánk zsidó lakosságának is aligha erősebb kapcsolatot kellene keresni egymással, nem vallási téren, ez külön fejezet, de más tereken is, hisz a mellőzések sem pusztán vallási

téren mutatkoznak, hanem a közélet más, majdnem azt mondanók, összes terein.

Hogyan fog a világ fejlődni, meddig fog az igazságtalanság uralkodni, nem tudjuk, mindenesetre ki kell tartani és felvenni a küzdelmet. A „zsidó-kérdés” is megoldásra fog találni, ha talán nem is az eddigi országszerte ajánlott receptek folytán.

Sajátságos hitvédelem.

Itt van a bőjt ideje és a nagy közönség tódul a *fair* templomokba, hogy az illusztris bőjtprédikátorok szent elmélkedésein okuljon. Egy időben az egyház új *Schleiermacherje*, a székesfehérváriak ékeszavú püspöke volt a nagy vonzóerő, kinek bőjti beszédjén jelen lenni divat volt. A jó tónushoz tartozott hittestvéreinknél is, a természettudománynyal pörbe szálló tudós főpap fejtegetéseinél jelen lenni. De azután jött az ecclesia militans új irányával, jött a S. J. az indexével; hazaküldték a tudós főpapot, ki kissé tulságosan modern merészelt lenni, kit kényszerítettek a *laudabiliter se subjecitre*, ki nem gyűlölködött és szitkozódott a szószéken. És föltűnt a szikár jezsuita a szószéken, ki felvette a „tudomány” vértetét és aki a hitvédelem örve alatt a leggaládabb támadást intézte a zsidóság ellen. Hitvédelmi előadás neve alatt felujtja a „művelt katolikus közönség” számára (így olvasható a kinyomatott előadássorozat címlapján!) a régi, kopott vádakát, kegyes szemforgatással apostrophálja a mai zsidóságot, „az istengyilkosság bűnrészeseinek utódját”, mely a Krisztus-lenézést és a Krisztus-lekicsinylést kapta örökségül atyáitól. De amíg theologiai talajon mozog, érthető és igazolható eljárása *Bangha* páternek;*) hisz *katolikus* pap, ki szentül át van hatva tanainak igazságától, ki feltétlenül esküszik egyházának dogmáira. De már mérgezett nyilakkal küzd, midőn a „nagy, modern tudósok” arzenáljából veszi fegyvereit és midőn *Sombart* Werner tanításaiból kovácsol érveket, hogy vele a zsidóságot lekicsinyelje. Vakon követi *Sombartot*, midőn a zsidó faji sajátosságairól beszél. Intellektuális fajnak mondja, melytől távol áll teljesen a romanticizmus és a miszticizmus, mintha a kabbalát nem a zsidó mesterektől tanulták volna a keresztények, mintha Reuchlin és társai nem lesték volna áhitattal a zsidó misztikusok tanítását, mintha a chaszidizmus romanticizmusa nem mozgatna ma is százezreket a zsidóságban. A zsidóból hiányzik a szenti-

*) A huszadik század Krisztus problémája. V. füzet: A kereszténység és a zsidók. Bp. 1912. A Mária kongregáció kiadása.

mentálizmus és az ideálizmus, csak a föld és javai lebegnek szüntelenül szeme előtt. Nem volt tehát sohasem zsidó mártír; nem idealizmusból ölték meg atyák gyermekeiket, hitveseiket és önnönmagukat, mikor a kereszt jegyében harcoló csőcselék rájuk rontott; nem idealizmusból léptek ezren meg ezren bátran a máglyára Isten nevével az ajkukon, nem idealizmusból hagyta ott, hogy csak egy példát kiragadjunk történetünkéből, egy zsidó pénzkapacitás Don Izsák *Abárbánel* háromszor is pénzügyminiszteri állását, hogy modern elnevezéssel jelöljük rangját; nem idealizmusból türték a zsidók nem egyszer a száműzetést az atyák sirja mellől és a megszeretett hazából. Jól ismeri a szentéletű páter ezen tényeket, de hát hitvédelmet gyakorol, amit ő úgy értelmez, hogy „calumniare audacter!” A zsidó nem tud a kozmos mélyeiben elmerülni, nem tud a gondolat szárnyán föl-alá szárnyalni a végtelen örökben . . . Ami őt minden egyébnél jobban érdekli, az a kérdés: mire való ez? megéri-e a fáradságot? minek? mennyit hajt? mi hasznom belőle? Humboldt kozmosának méltóbb mottót nem tudott találni, mint a zsidó 104-ik zsoltárt, ha már kozmosról beszél Bangha által Sombart; a zsidó nem tud a természetnek örülni, azért menekül a kolostor csendes falai közé, azért mond le az élet örömeiről, azért siránkozik és lamentál a nyomorult sárgömb és siralomvölgy bűnössége fölött. Avagy talán a zsidó felfogás-e pessimista, nem-e inkább az egyházé, mely csak aszkétákat mond méltóknak arra, hogy az Ur sátorában lakozhatnak. Ajánljuk ismételtlen a jeles theológusnak, hogy a tizenötödik zsoltárt megnézze és lapozgasson kissé a zsidó hittankönyvekben, megismeri majd talán azokból, hogy mennyire tévedett akkor, mikor Sombart fegyverét forgatta diadalmasan.

Nézzon csak körül ez országban, kérdezze a könyvkereskedőtől, ki vesz könyvet, nézze meg a hangversenyteremben, ki pártolja a zenét, figyelje meg, hogy ki vásárol képet és akkor adjon leckét a zsidóságnak realizmusról, akkor beszéljen nekünk faji hibákról. Izgékenyek-mozgékonyak vagyunk, szerinte, mert nem hagytuk magunkat agyonütni, mert merünk élni és mert dolgozunk, mert nem fullasztjuk alkoholba bánatunkat, mert gyermekeinket munkára szoktatjuk. De hogy még jobban imponáljon a tudós és udvarias Abraham A. Santa Clára, zsidó könyvekből is idéz, a *Midrasim* című műből hoz ő be idézetet. Minden kis diákocska nagyot nevetne a tudós páter ezen műven és megmagyarázná a főtisztelendő atyának, hogy ez neve egy rengeteg nagy irodalomnak és nem egy könyvnek.

Nem lehet igazán eléggé ismételni és hangsúlyozni, hogy milyen

perfidiával és milyen szívóssággal ismétlik azt, hogy „a zsidóságban hiányzik az altruizmus”. „Az ószövetség voltaképp általános emberbaráti szeretetet nem ismert, sőt a külömbiségtételt „helybeli” és „idegen” közt maga a szentírás elismerte. Mózes könyvei szerint (Deut. 23—30.) a zsidónak a fajbelitől nem volt szabad soha kamatot vagy uzsorát szednie, viszont meg volt engedve, hogy az idegentől, a gojtól kamatot (uzsorát) szedjen. A Talmud úgy értelmezte ezt az engedélyt, hogy kötelességet csinált belőle: az idegentől uzsorát kell vened. S a zsidóság természetesen megfogadta a Talmud tanácsát.” Minden szó galád ráfogás, ocsmány hazugság. Mintha érezte volna az írás, hogy a jezsuiták majd kiforgatják tételeit, a „Szeresd felebarátod, mint tenmagadat” tétel közvetlen közelébe odaiktatta törvénynek „Ha tartózkodik nálad idegen, országokban, ne sanyargassátok azt, mint a benszülött közületek legyen nektek a nálatok lakó idegen és szeresd őt, mint tenmagadat, mert idegenek voltatok Egyptom országában.” (III. M. 19. 33. 34.)

Szinte szégyenpir égeti arcunkat, hogy ilyen elemi dologról kell vitatkozni tudós emberrel, ki pap és a szeretet nevében neveli embertársait. Mily perfid maga a *goj* szó használata az idézett helyen; úgy tűnik fel, mintha az idézett szentírási versből volna. A talmud (Makkoth 24. a.) éppen tiltja az uzsorát az idegennel szemben és és halovány sejtelemmel sem birt még arról, hogy valaha éppen a kereszténység lesz az, mely a középkorban uzsorára fogja szorítani a zsidót és azután majd hangosan kiabál és demonstrál a zsidó uzsorás ellen.

De minek folytatni. Vaknak hiában beszélünk szinekről. Minden sora a füzetnek ferdítés, rosszakarat, valótlanság. *Nádmáni* is irt valaha apologétikus munkát *Taurász hásem temimá* címen, mennyit tanulhatna belőle a jezsuita, ha igazán az igazságot keresi, de neki az igazság csak a szájában van szüntelenül; hogy is mondja Jeremiás: „közel vagy a szájukban, de távol veséiktől”.

—sz.

Az áttérés anyakönyvi keresztülvezetése.

Irta: Dr. Groszmann Zsigmond.

A folyó évben lesz 18 éve, hogy a felekezeti anyakönyvek, mint közokiratok, szeptember havának végén lezárattak és hogy másnap, 1895 október hó 1-én megkezdődött az állami anyakönyveknek — mint a születések, házasságok és halálesetek azontul egyedül közhiteles nyilvántartásának — vezetése. Miután az 1868: LIII. t.-c. 2. §-a

minden 18-ik életévet betöltött egyénnek megengedi, hogy a törvény által megállapított föltételek és formaságok megtartásával más vallásra térhet át: *a folyó 1913-iki év októberétől fogva már oly egyének is fognak más hitre térni, kiknek születése államilag van anyakönyvezve.* Ennek folytán felvetődik a kérdés, hogy az államilag anyakönyvezettnek, ha más hitre tér, mily alapon irandó be anyakönyvébe vallásának megváltozása ?

A vallásváltoztatás anyakönyvi keresztülvezetésének eljárása eddig a felekezeti anyakönyvekben a következő volt: Azon lelkész, kinél az áttérés megtörtént, értesítette azon egyházközség lelkészét, melyhez az áttérés előbb tartozott. Ezen értesítés következtében módjában állt az eddigi lelkésznek konstatálnia, hogy a kitérő betartotta-e az előirt törvényes formákat, vagy sem ? Ha azok tényleg betartattak, az áttérés megtörténtét beírta a születési anyakönyvbe; ha pedig úgy találta az eddigi lelkész, hogy az áttérés a törvényes formák mellőzésével történt, jogorvoslásért az elsőfoku közigazgatási hatósághoz fordulhatott. Igaz, a keresztelő lelkészek nagyrésze, előttünk ismeretlen oknál fogva, nem tartja be a törvény utasítását és nem értesíti a megkereszteltnek eddigi lelkészét a megtörtént áttérésről. Az így megkeresztelték áttérésüket a keresztelő lelkésztől nyert bizonyítvánnyal igazolják — eredeti születési anyakönyvükben azonban nyoma sincs vallásuk megváltozásának; *vagyis a felekezeti anyakönyvekben a vallásváltoztatás csakis a törvényes formák betartásának esetén van anyakönyvileg keresztülvezetve.* Ezen eljárási mód marad érvényben a jövőben is oly áttérőknél, kik 1895 október 1. előtt születtek, tehát akik még csupán felekezetiileg vannak anyakönyvezve.

Mi módon történik majd ezen keresztülvezetés az állami anyakönyvekben a folyó év októberétől fogva ? Az állami anyakönyvek vezetése tárgyában kiadott 80,000/906. számú belügyminiszteri rendelet 56. §-ának utasítása szerint, ha a magyar állampolgár eddig követett vallásáról más bevett vagy törvényesen elismert vallásra áttér, az áttérést az illetőnek születési anyakönyvében az utólagos bejegyzések és kiigazítások rovatában fel kell jegyezni. Az áttérés igazolása akár az eredeti születési anyakönyvi kivonatra vezetett feljegyzéssel, akár azon vallásfelekezet lelkészének (hitközségi előljárónak) hivatalos bizonyítványával történik, amely felekezetbe az áttérés történt. A bejegyzést az anyakönyvvezető az érdekelt fél kérelmére saját hatáskörében teljesíti. A kérelmet személyesen, szóbelileg kell előadni.

Ezen miniszteri rendelet azon ideális állapotot tételezi fel, hogy minden lelkész maga is betartja és az általa befogadott egyénnel is

betartatja az áttérésre vonatkozó törvényes formaságokat. Ezért fogadja el az áttérési bizonyítványt az anyakönyvi kiigazítás alapjául s rendeli el, hogy a kiigazítási kérelmet az érdekelt fél személyesen kell hogy előadja. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy vannak lelkészek, kik a formaságok egészben vagy részben való mellőzésével fogadnak be egyházukba és az így történt befogadásról is bizonyítványt állítanak ki. Miután pedig a miniszteri utasítás az anyakönyvvezető köteleességévé teszi, hogy áttérési bizonyítvány alapján jegyezze fel a vallásváltoztatást, *az állami anyakönyvben esetleg törvényellenes áttérések is keresztül lesznek vezetve.*

Ennek elkerülése végett a helyes eljárás — s kétségtelen, hogy a miniszteri utasítás a helyes eljárást célozza és óhajtja — a következő volna: A befogadó lelkész, kinek ugyis törvényes kötelessége (1867: LII. t.-c. 7. §.) a megtörtént felvételről értesíteni az áttértnek eddigi lelkészét, teljesítse ezen kötelességét és tegye meg az értesítést. Az értesített lelkész pedig, ki megállapíthatja, hogy az áttérésnél betartattak-e a törvényes formaságok vagy sem, a megtörtént áttérésről értesíti az állami anyakönyvvezetőt azzal a megjegyzéssel, hogy a törvénynek elégtételt, avagy az megkerültetett-e? Ha a törvényes formaságok betartottak, *az áttérés az eddigi lelkésznek ezen értesítése alapján az állami anyakönyvben keresztülvezetendő.* Ha pedig a törvényes formaságok betartásának mellőzése miatt panasz tétetik, az állami anyakönyvvezető jelentse be az esetet az elsőfoku közigazgatási hatóságnak, mely dönt e kérdésben. Miután az áttérő feleknek érdekében áll, hogy vallásuknak megváltozása az állami anyakönyvbe be legyen jegyezve, ily eljárás mellett ők maguk fognák szorgalmazni a befogadó lelkésznel, hogy áttérésükről értesítsék az eddigi lelkészét. Hogy pedig az áttértnek eddigi lelkésze, kinek ezek szerint kötelessége lenne a nyert értesítés alapján az áttérést közölni az állami anyakönyvvezetővel, ezen kötelességének eleget is tegyen, arról valami büntető paragrafussal kell gondoskodni.

Az áttérési jegyzőkönyvek vezetésének, szerzett tapasztalatok szerint, ez volna a vallásváltoztatás állami anyakönyvi keresztülvezetésének talán egyedül helyes módja, mely által el lenne kerülhető valamely esetleges törvényellenes áttérésnek állami anyakönyvezése. És ha attól kell is tartanunk, hogy ezen nézetünknek kifejezése ép oly pusztába elhangzó szó lesz, mint az áttérési törvény hiányainak e lapokban már egy ízben történt megbeszélése (II. évf. 252 l.) — mi jóhiszeműleg megtettük kötelességünket és még idejekorán hívjuk fel erre az illetékes körök figyelmét.

A hitközségi hivatalnokok nyugdíjügye.

Irta : Fodor Mór (Székesfehérvár.)

E lap februári számában Barta Lajos kartárs ur a hitközségi hivatalnokok nyugdíjügyével foglalkozik. Abban teljesen egyetértek cikkíró ural, hogy egyházunk életének beteg testén a hitközségi hivatalnokok eddig megoldatlan nyugdíjkérdése a legfájóbb, a legégetőbb sebek egyike. De abban már nem érthetek vele egyet, hogy „ezen ügy megoldása a legjobb akarat és igyekezet mellett is nagyon nehéz“, meg hogy „ez az eszme a gyakorlatban ezidőszertint kivihtellen“. Az ebben megnyilvánuló pessimismust ép oly kevésbé oszt-hatom, mint ahogy nem fogadhatom el azt az optimisztikus álláspontját, hogy ez a kérdés majd az egységes egyházi szervezet megalkotását célzó, most folyamatban levő autonómiai mozgalom keretében, a többi szervezeti ügyekkel szerves kapcsolatban fog kielégítő megoldást nyerni.

Én szilárd bizalommal viseltetem az autonómiai mozgalom élén álló férfiu és a vele vállvetve munkálkodó többi vezetők iránt. Az ő jóhiszeműségük és az ügy iránti igaz, őszinte lelkesedésük minden kétségen felül áll. De ismerem azon akadályokat is, amelyeket el kellene hárítani és azon nehézségeket, amelyeket le kellene győzni, hogy az autonómiai mozgalom a kívánt eredményt meghozza. Figyelemmel kísérem nemcsak a hazai, hanem mostanában a külföldi zsidóság árnyalatai között is végbemenő elkeseredett küzdelmet és az ennek folytán mindinkább kiélesedő ellentéteket és merem állítani, hogy a hazai zsidóság egységesítésének lehetősége nem nagyon biztató világításban jelenik meg a szemlélő előtt. Ilyen auspiciumok mellett bizony nagyon sovány vigasz, mondhatnám kétségbeejtő kilátás, mikor azzal biztatjuk magunkat, hogy az egységes egyházi szervezet az egyedüli arkánum, amely a mi bajunkra is meghozza a gyógyító irt. Ha ez így volna, akkor még nagyon sok hitközségi hivatalnok lenne kénytelen, öregségére, amikor az évek sulya kiüti reszkető kezéből a szerszámot, egy egész életen keresztül teljesített becsületes munka jutalmául a koldusbotot kezébe venni. Akkor a keserves könnyek egész özöne jelezné még beláthatatlan időközön keresztül azt a minden jogérzést felháborító siralmas helyzetet, melyben a hitközségi hivatalnokok nagy hányada a végellátás tekintetében ezidőszertint leledzik.

Csakhogy szerencsére nem így áll a dolog. Hogy nyugdíjunk ügyében ezideig nem történt semmi, ez a mi gyámoltalanságunk

mellett tesz elszomorító tanuságot. Ez — magyarul mondva — ki-
zárólag a hitközségi hivatalnokok szégyene. És telnék bár a már
eddig kiontott és a nyomorsajtolta jövőbeni könnyekből egy egész
óceán, még sem volna képes lemosni azt a szégyent, hogy a XX.
században, amikor a mezőgazdasági munkástól kezdve fel egészen a
legelőkelőbb társadalmi rétegekig minden mozog, forr, egyesül, dol-
gozik, hogy helyzetét elviselhetőbbé tegye, addig a nagyrészt intel-
ligens elemekből álló és bizony jobb sorsra érdemes hitközségi hiva-
talonok kara tétlenül, ölbetett kezekkel nézi a csillagok járását.
Halálos csendbe merülve viseli nyomorúságát és ezt a csendet csak
itt-ott szakítja meg egy-egy feljajdulás, egy siránkozó újságcikk és
— továbbra is minden a régiben marad.

Hát a hitközségi hivatalnokok nyugdíjügyének eszméje minden
más ügytől függetlenül ezidőszert is igenis keresztülvihető. De nem
impotens siránkozással, hanem jóakarat, becsületes törekvés, kitartó,
komoly, férfias munka és minden mellékkörülményre való tekintet
nélküli hajlithatatlan következetességgel. Hogy hol kezdjük ezt a
munkát? Itt van e lap tisztelt szerkesztőjének elnöksége alatt álló
egyesület. Ez az az archimedesi pont, amelyről ügyünket kilendíthet-
jük a megoldás felé.

Alakítsuk meg az egész országban az egyesület fiókköreit. Min-
den hitközségi hivatalnok, akinek azon a vidéken, ahol működik, egy
kis tekintélye, befolyása van, — és ilyen mindenütt akad — tömörítse
az illető vidéken levő hitközségek hivatalnokait, pártáryalatra
való tekintet nélkül, az egyesület zászlaja alá. Agitáljunk, lelkesítsünk,
rázzuk fel a nyomorúságukban minden energiájukat elveszítetteket is,
világosítsuk fel a tudatlanokat, öntsünk bizalmat a bizakodni már nem
tudókba, öntsünk lelket a közönyösökbe, hogy ime : iminens érdekekről,
a ti jövőtökről van szó. És ha az egyesület mögött ott áll majd a hazai
hitközségi hivatalnokok tulnyomó, nagy része, akkor az ország színe
előtt tartandó gyűlésekben hangoztassuk, követeljük igazainkat, tárjuk
fel helyzetünket szóval és emlékiratokban a magas kormánynál, fejt-
sük ki azt a jogos kívánságunkat, hogy akkor, amikor a béresek
végellátásáról is gondoskodva van, a hitközségi hivatalnokok nyugdíj-
ügyének rendezése semmiféle más ügytől függővé nem tehető és
semmiféle ürgy alatt el nem odázható.

Ha eközben felekezetünk szervezeti ügye a nyugdíjügyre nézve
kedvezően fog alakulni és Barla kartárs ur reményei teljesedni fog-
nak, akkor készséggel elfogom ismerni, hogy a kartárs ur jobban
értett a helyzet megítéléséhez, mint én és ennek vele együtt őszintén

fogok örülni én is. De bármit hoz is a jövő, nekünk nem szabad halvány reményekre támaszkodva bevárni, hogy a galamb sülvé a szánkba repüljön. Ha ezt a bajunkat orvosolni akarjuk, akkor nekünk a jövőre és minden más ügyre való tekintet nélkül komoly elszántsággal fel kell vennünk a küzdelmet és akár lesz szervezet, akár nem, ki kell küzdenünk azt, hogy a kultuszkormány rendeleti uton kötelezze a hazai összes zsidó hitközségeket és hivatalnokait, hogy a létesítendő nyugdíjegyessel belépjenek. E tekintetben az orthodoxok szeparatistikus törekvései sem képezhetnek akadályt, mert hisz olyan úgyról van szó, amely a vallással semmiféle összefüggésben nincs.

Meggyőződésem szerint ez az egyedüli út, amely e nagy cél megvalósításához vezet.

Különfélék.

A pesti izr. hitközség választmányi ülése. A pesti izraelita hitközség az utóbbi napokban *Adler* Lajos elnöklete alatt ülést tartott, melynek tárgya a hitközségi ügykezelésre vonatkozó jelentéseken kívül a dohány-utcai templomban megüresedett két templomelőljárói hely betöltése volt. A választmány e tisztségekre az előljáróság javaslata értelmében, *Ágoston* Lajost és *Herzmann* Jenő Tivadart választotta meg. Érdekes vita keletkezett aztán a hitközségi alapszabályok módosítása körül. *Eisler* Samu ugyanis dr. *Bródy* Samu indítványára emlékeztette a választmányt, amely szerint a hitközség alapszabályai, különösen a választási eljárás előkészítését illető egyik határozat tekintetében, módosítandók. Az ebből keletkezett vita folyamán arra történt utalás, hogy egy alapszabálymódosítás esetén, amely egyéb pontokban is tényleg szükséges volna, a hitközségnek eddig élvezett bizonyos jogai nem lennének-e érintve. A választmány beható eszmecsere után úgy határozott, hogy az előljáróság felkérendő, hogy az alapszabályok módosításának kérdésével behatóan foglalkozzék és az esetleges tervezetet terjessze a választmány elé.

Pályázatkihirdetés. A pesti izr. hitközség előljárósága a VIII. középiskolai osztály részére megírandó „Módszeres vallás- és erkölcstanra” pályázatot hirdetvén, e pályázat eredménye az utolsó oktatási ügyosztályi ülésen került nyilvánosságra. E szerint négy munka érkezett be, amelyek között nemcsak a legkiválóbbnak, hanem abszolút becsünek is a 4. számú találatott. A bíráló bizottság e munkáról a legnagyobb dicséret hangján beszél és az első díjat egyhangulag annak ítélte oda. A díjat nyert munka jelíges levélkéje felbontatván, az

dr. Fényes Mór hittanár és szakfelügyelő nevét tartalmazta. Szerzőnek, ki folyóiratunk állandó és nagyrabecsült munkatársa, ez új sikeréhez melegen gratulálunk. — A díjat nem nyert művek szerzői kézírataikat, kellő igazolás után, a hitközség titkári hivatalában átvehetik.

Az orsz. tanítóképző-intézet internátusa. Gróf Zichy János leköszönt vall.- és közoktatásügyi miniszter egyik legutolsó hivatalos ténye volt, hogy a tanítóképző-intézet vezérő-bizottságának óhajához képest az intézet melletti internátus létesítését lehetővé tette. Az intézet igazgató-tanácsához intézett leiratban a miniszter kifejti :

... Az országos izraelita tanítóképző-intézetnek modern alapokra való helyezése és a többi egyenlő rangú intézetek kellékeivel való ellátása érdekében a felekezet részéről az utóbbi időkben kétirányú akció indult meg.

Célul tűzetett ki először az, hogy az intézet mostani és az országos rabbiképző-intézettel közös helyiségéből kitelepíttessék s részére egy új, majdan az internátust is magába foglaló épület emeltesse, ami nemcsak felekezeti, hanem pedagógiai és oktatásügyi szempontokból is kívánatosnak, sőt szükségesnek látszik. Az akció második iránya az a törekvés, hogy addig is, míg a tanítóképző új helyiség birtokába juthat, a szegénysorsú és arra érdemes növendékeknek már most mód nyujtassék arra, hogy tanulmányi kötelesegeik teljesítése közben az önfenntartás súlyos gondjai alól, a lehetőséghez képest, mentesíttessenek.

Minthogy a két törekvés közül az első az intézeti igazgató f. é. november hó 6-án 492/912. sz. a. kelt felterjesztésével bemutatott és az igazgató-tanács f. é. május hó 10-én tartott üléséről felvett jegyzőkönyv szerint is sokkal nagyobb anyagi áldozattal jár, semhogy azt a jelenlegi viszonyok között a közel jövőben várható eredmény kilátásával lehetne érdemleges tárgyalás alapjául venni, nézetem szerint, habár ideiglenesen és átmenetileg, de mindenekelőtt az internátus eszméje valószínűsíthető meg és pedig akképen, hogy az alább megjelölendő számu, segélyre szorult és arra érdemes növendék már a folyó év február havától kezdve megfelelő élelmezést nyerjen, az 1913/14. tanév kezdetével pedig teljes internátusi ellátásban részesüljön.

Az internátus felállítására vonatkozólag itteni részről az első lépést az 1911. évi december hó 11-én 136,480911. sz. a. kelt leirat képezte, melyben részleteztetett, hogy az egyelőre 60 helyűnek tervezett internátus szükségletei miképen lennének fedezhetőek . . .

A miniszter aztán a fedezet megteremtése és az alap kezelése iránt intézkedik, érdekes azonban az a határozata, hogy akár az

államsegélyből, akár az orsz. izr. iskolaalapból folyósított javadalom terhére felvett növendékeknek fele része mindig aut. orth. szerv. izr. hitközséghez tartozó szülők gyermeke kell, hogy legyen.

A rabbik korpótléka. Tudvalevőleg a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, be nem várva egy erre vonatkozó törvényjavaslat törvényre emelkedését, már a folyó évre vett fel egy összeget a lelkészek korpótlékára. De úgy látszik, hogy a zsidó felekezet e tekintetben is oly hátrányos helyzetben lesz, mint amilyenben a többi állami segítség tekintetében van. Az „Allg. Jüd. Zeitung“ közlése szerint ugyanis az orth. rabbik az első félévre összesen 8000 K-t, az egész évre tehát 16,000 K-t fognak kapni. Ebből mindazok a rabbik részesednek, kiknek évi jövedelme a kongrua-kiegészítéssel együtt 1000 K-nál kevesebbet tesz. Ilyen összesen 125 van. Ezek közül 30-an, kik 10 évnél tovább működnek, az első félévre 100—100 K-t, a többiek, kik már legalább 5 éve vannak szolgálatban, 50—50 K-t kapnak. A szegény, nyomorgó rabbik anyagi helyzetét ezek az összegek nem igen fogják föllendíteni.

Rabbik nyugdíj- és segélyegyesülete. Az orthodox országos képviselőlet által kiküldött bizottság a nagymihályi rabbi elnöklete alatt az utolsó napokban Sátoraljaújhelyen ülést tartott, melyen a rabbik nyugdíjkérdését tárgyalták a Kismartoni rabbi által készített javaslat nyomán. Furcsa azonban, hogy a rabbi urak csak magukra gondolnak és nem a többi hitközségi szolgálatban állókra is, mikor pedig azokra nézve még sokkal égetőbb a kérdés, mint a rabbikra.

A győri hitközség jelentése és költségvetése. A győri hitközség febr. 16-án tartotta rendes évi közgyűlését, amely a múlt évről szóló jelentést és zárszámadást tudomásul vette és a f. évi költségvetést elfogadta. A jelentés legkiemelkedőbb pontja, hogy a tápintézzel kapcsolatos menház építését megkezdették és szeptemberben előreláthatólag rendeltetésének át is adhatják, valamint hogy *Schreiber* Ignác, kir. tan. 100.000 K-ás alapítványát egy szükségimaház és a tanuló ifjúság részére szolgáló imaterem elhelyezési és berendezési költségeire 30.000 K-val kiegészítette.

A múlt évi ügykezelés 82.000 K bevétellel szemben 83.000 K. kiadást tüntet fel. A folyó évi költségvetés is ilyen keretekben mozog. Kultuszadó címén 37.000 K van előirányozva. Érdekes, hogy a hitközség 22.900 K rendszeresített tiszti fizetés mellett (a tanítók fizetését nem véve tekintetbe) 4300 K-t ad ki kegydíjakra. Im itt világosan van dokumentálva a hitközségi tisztviselők nyugdíjintézetének szükségessége. A győri hitközség a tiszti fizetések majdnem

20%-át kénytelen kegydíjakkép kifizetni. Nem képzelhető nyugdíj-intézet, mely a hitközségét ily arányban venné igénybe.

A „Makkabea“ jubileuma. A „Makkabea“ cionista egyetemi ifjúsági egyesület XX. szemeszterébe lépett és ez alkalmat jubileummal ünnepli meg. Márc. 8. és 9-én lesznek ez ünnepélyek, melyeknek programja I. szombaton, márc. 8-án felolvasóestély és utána Makkabea-vacsora. Márc. 9-én d. e. 10¹/₂ órákor pedig diszközgyűlés, d. u. aztán nyilvános meeting, melyen *Wolfsohn* Dávid, a cionista szervezet volt elnöke is fel fog szólalni. Este diszkommersz.

Modernek és konzervatívek Berlinben. A modernek és konzervatívek összecsapása a zöld asztalnál Berlinben majdnem állandó lett. Alig van képviseleti ülés, melyen ne kerülnének oly kérdések is napirendre, melyek ily összecsapásra alkalmat adnak. Legutóbb az az indítvány tétetett, hogy a Levetzow-Strassen most épülőfélben levő templomban az az új rend honosíttassék meg, hogy a fél-földszint és fél-karzat a férfiak, a másik fél-földszint és karzat pedig a nők részére szolgáljon. A rabbiság véleménye szerint vallási nehézség ez ujtás ellen fenn nem forog. Erős vita után ez indítványt 10 szavazattal 7 ellen mégis elvetették. Megjegyzendő, hogy Bonnban és Frankfurt a/M.-ban ez ujtást már keresztülvitték.

Az új angol főrabbi. Dr. *Hertz*, kit az angol „United Synagogues“, a hitközségek egyesülete chiefnek választottak, eddig egy new-yorki községnek volt rabbija, amely oly konzervatív, hogy nem vesz fel senkit tagnak, ki üzletét szombaton nyitva tartja. Érdekes, hogy dr. *Hertz*, az amerikai cionista mozgalomnak is egyik oszlópa volt.

A zsidók a meghódított új olasz tartományokban. A zsidók száma Tripolitániában és a Kyrenaikában egy 1911-ben, még a török fennhatóság alatt felvett statisztika szerint 20.000-et tesz, mely összegből magára Tripolisz városára 8600 esik. Eredetre nézve az ottani zsidók két osztályba sorozhatók. A tripolisziak legnagyobbbrészt oly elődöktől származnak, kik hajdan Spanyol- és Olaszországot hitük miatt voltak kénytelenek elhagyni, a Kyrenaikában azonban már évezredek óta laknak. Ismeretes, hogy 115-ben Traján császár ellen felkelést rendeztek. A tartományok őslakóitól, a berberektől és araboktól üldöztetve és gyűlöelve, ők, érthető módon, Olaszországhoz szítoztak és Olaszország most tényleg teljesen méltányolja a zsidó lakosság jelentőségét.

A zsidó lakosság 90 százaléka szigoruan orthodox életmódot folytat, a szombatot mindnyájan szigoruan megtartják. Magában Tripolisz városában 26 templom van. A ritus a spanyol, de a tem-

plomi melodiák csodálatosképen a lengyel és orosz askenaz zsidók melodiáira hasonlítanak. Az olasz kormány most az új tartományok részére főrabbit akar kinevezni, kinek feladata lesz a rabbik által eddig is gyakorolt bíraskodást is ellenőrizni.

Egy ismeretlen héber törzs. Egy jeruzsálemi héber ujság szerint Arábia belső sivatagaiban egy elveszett zsidó törzsre bukkantak, mely nomád-életet folytat. A lap egy levelezőt küldött ki, hogy kutatásokat eszközöljön és az megállapította, hogy e törzs eredetét a Rechabítáktól származtatja le, kikről Jeremiás 85. fejezetében történik említés. A főnökük azt a felvilágosítást adta, hogy 2500 család tartozik hozzájuk és az a hagyomány él köztük, hogy Jeremiás személyesen vezette őket e vidékre. Majdnem minden férfiúnak 5—6 felesége van. A főnök „53 éjjeli út”-nyi távolságban volt a többiektől, mert megakart tudni, hogy idegen országokban jobb élet folyik-e. A kérdésre, hogy hogyan történik, hogy eddig semmi kutató nem ért hozzájuk, a főnök azt felelte: „Senki, ki más klímához van szokva, nem hatolhat be a vidékre, mert azt a hőséget el nem tűri. Nagyon kevés a víz és néha napokon át nincs mit innunk.” Idáig a hírek, melyek azonban, úgy látszik, felülvizsgálatra szorulnak.

A zsidók Franciaországban. A zsidók száma Franciaországban pontosan meg nem állapítható, mert a népszámlálásoknál a lakosság vallásáról feljegyzések nem vezetettek. A becslések tehát nem hivatalosak, hanem a zsidó körökből erednek. Az Unvers, Israelite a párisi zsidók számát 1905-ben 70.000-re becsülte. Az egész országban, Algierrel együtt, hol 1870-ben naturalizáltattak, vagy 300.000-en lehetnek. Érdekes, hogy ily aránylag kis szám mellett mily helyet foglalnak el a közéletben. Hadsereg: az utolsó 8 év alatt 3 zsidó lett dandárnok, 5 brigadéros, 17 ezredes, 21 alezredes, 68 őrnagy, 107 kapitány és százados, 36 katonaorvos és 20 kezelőtiszt. A tengerészetnél: a tulajdonképi tengerésztiszt ritka, de gyakoriak a kikötői szolgálatban és a puskapor-gyárakban. A bírói karban a különböző fokozatokban 110-et számolunk. Államtanács: feltűnő, hogy e testületnél, mely azonkívül, hogy tanácsadó szerv, a legmagasabb közigazgatási bíróságot is képezi, 120 magasabb hivatalnok közül nem kevesebb, mint 20 a zsidó. A minisztériumokban magasabb állásokban 50 zsidót neveznek meg. Oktatás: Egyetemi tanári és más magasabb tanintézeti állásban 202 zsidó van. Két zsidó a nyilvános oktatás főfelügyelői-állásában található, négyen 1—1 départment elemi oktatásának felügyelői. A műszaki szolgálatban az állam által kinevezett főmérnökök között 30 zsidó van. Az Institutnak

10 zsidó tudós tagja van; a kamarában hatan, a szenátusban négyen ülnek. Az utolsó 60 évben Franciaországnak 6 zsidó minisztere volt, t. i. Cremieux, Gondchaux, Achille Fould, Millaud, Raynal és Klotz, ki mint pénzügyminiszter, a mostani kabinetnek tagja.

A jemeni zsidókért. Németországban az üldözött jemeni zsidók áttelepitésére nagyarányú segélyegyesület alakult, amelynek Dr. Bacher Vilmos szemináriumi igazgató is tagja. Ez a következő felhívást intézi a zsidósághoz:

Jemenben, Délarábiában még csak nemrég 50.000 zsidó élt. Állandó üldözések a fanatikus lakosság részéről, mely azonkívül még folytonos lázadásban volt a török hatalommal szemben, továbbá a nyomoruságos gazdasági viszonyok, melyek gyakran éhínségekig fokozódnak, a zsidó lakosság számát megtizedelték. A maradék jelenleg arra törekszik, hogy kivándorlással Palesztinába meneküljön, amely a legközelebbi terület, hol zsidók kedvezőbb viszonyok közt élhetnek.

Ezen igénytelen, munkás és intelligens emberek bevándorlása Palesztina általános zsidó kolonizációjának, mely ez idő szerint több mint 40 mezőgazdasági telepet foglal magában körülbelül 12,000 lakossal, nagy hasznára van, úgy, hogy a jemeni zsidók megmentése egyuttal a zsidó palesztinai törekvések nagy mezejének is javára válik. Azért az „Ezra” a jemeniták áttelepitésére és fentartására az első időben tetemes áldozatokat hozott.

Munkáról és kenyérről általában gondoskodva van, úgy hogy a bevándorlók, mint nagyon becsült segédmunkások, a zsidó kolóniákban találnak foglalkozást. Ami hiányzik, az házak egy darab kerttel vagy szántófölddel. 1000 frankkal a zsidó nemzeti alap több mint száz zsidó családot segített, hogy házhoz és kerthez juthattak, de a feladat, hogy néhány éven belül több ezer jemeni családon segítsünk ekkép, hogy ezen sajátságos zsidó törzs ki ne pusztuljon és a zsidóságnak megtartassék. Azért az alulírt komité adományokat kér e célra, melyek hováfordításáról a Zsidó Nemzeti Alap fog gondoskodni. 1000 franknyi adomány egy kis háznak megszerzését teszi lehetővé telkestől, amely az alapító óhajához képest *az ő vagy más nevét viselheti maradandó emlékül.*

A jemeni zsidók segélykomitéja.

Tanácskozás az orosz zsidó kiüzések tárgyában. Péterváron a múlt héten zsidó képviselők és más előkelőségek gyűlést tartottak az állandó zsidó kiüzések tárgyának megbeszélése céljából. Elhatározták, hogy Sliosberg ügyvédet felkérlik, hogy a kormányzat és a дума figyelmét felhívja a törvényteleniségekre, melyeket a helyi ható-

ságok elkövetnek, midőn olyan zsidókat is kiűznek, kiknek joguk van tartózkodni a szűkebb területen kívül is. A konferencia e lépése következménye annak a növekedő veszélynek, mely a zsidókat azokban a kormányzóságokban fenyegeti, melyek az „igazi oroszok” által ellenőriztetnek. Az utolsó néhány héten ezek ugyanis már a kis mezőgazdák és városi iparosok ellen is fordultak. Vannak köztük olyanok is, kiknek ősei földjüket I. Miklós cártól kapták. A „Novoe Wremja” evvel nagyon meg is van elégedve, de követeli a zsidók kiűzését egész Belső-Ázsiából. Evvel szemben a kurski keresztény kereskedők a miniszterelnököt figyelmeztették a szomorú következményekre, melyek beállnának, ha a zsidókat területükből kiűznék. Ugyanily lépést tettek a zsidó kereskedők érdekében Jaltában is, úgy hogy ezek hatása alatt a minisztérium utasította a kurski és minszki kormányzókat, hogy a kiűzéseket függesszék fel.

A szaloniki-i község jövője. Venizelos, a görög miniszterelnök néhány nappal azelőtt Szalonikibe érkezett és a főrabbit magához kérte, akinek látogatását aztán viszonzta is. Venizelos nagy érdeklődést tanúsított a zsidó község jóléte és jövője iránt. Elismerte, hogy érthető a zsidók ragaszkodása a török fenhatósághoz, amelynek oly fontos jogokat köszönhetnek és biztosította a főrabbit, hogy a görög kormány első gondjai közé fog tartozni e jogokat fentartani és kiterjeszteni, úgy hogy a község még jobban fog virágozhatni.

Venizelos a főrabbit a város gazdasági helyzete tekintetében is megnyugtatta. Kijelentette, hogy az egész királyi család és a kormány minden erejüket arra fogják irányítani, hogy a város kereskedelme fenmaradjon, sőt fejlődjék. Szaloniki tovább marad Szerbia kikötője, sőt számos görög kerület részére is megnyílik. A város a görög kereskedelmi tengerészet által is fog nyerni és a zsidóknak is csak hasznuk lesz a kereskedelem ily fellendülése által.

Zsidó mezőgazdák Ausztrália részére. A londoni hitközségek előljárósága a „Jewish Board of Guardians” a külföldi zsidóknak Londonban való tömörülése ellen új intézkedést kísérel meg. Ugyanis lehetővé akarja tenni, hogy fiatalemberek a british-ausztráliai gyarmatokon boldoguljanak és azért az iskolából kikerült ifjak részére mintafarmot rendez be, hogy a mezőgazdaságban elméleti és gyakorlati kiképzést nyerjenek. Ez természetesen oly kísérlet, melynek lényeges eredménye alig lehet.

Orosz zsidó diákok Németországban. Ujabban a német egyetemi hallgatók közt éles mozgalom indult meg a külföldi, azaz orosz zsidó egyetemi hallgatók ellen. E mozgalom ellen az orosz

diákok Karlsruhéban gyűlést tartottak, melyen valamennyi német egyetemet látogató orosz diákok képviselői megjelentek. Ezen azt a rezolúciót hozták, hogy a teljes jognélküliség és az orosz politikai és nemzeti létfeltételek kényszerítik rá a diákokat, hogy idegen intézeteket látogassanak és azzal a felhívással végződik, hogy ne engedjék Németországban a reakciót és antiszemitizmust, hogy az orosz diákok ellen dühöngjenek.

A jeruzsálemi zsidók jótevője. Az amerikai *Strauss* Náthán fogja e nevet kiérdemelni azon nagyarányú tevékenységével, melyet a jeruzsálemi zsidók érdekében kifejt. Most másodszor ment Palesztinába és magával vitt 2 orvost és 4 vizsgázott betegápolónőt. Mikor ugyanis tavaly először volt a szentföldön, a jeruzsálemi zsidók nagy nyomora sürgős cselekvésre ösztönözte és azért egy *egészségi* hivatalt és 300 szegény részére népkonyhát rendezett be. Az egészségi hivatal különös feladata a malária elleni küzdelem. Most *Strauss* Jeruzsálemben 20 népkonyhát szándékozik felállítani, míg az orvosok és ápolónők a gyermekbetegségek és gyermekhalandóság ellen fognak küzdeni. Az ápolónők feladata lesz még a zsidó leányoknak betegápolásban oktatást adni.

Halálozás. Báró *Hatvany-Deutsch* Sándor elhunyt. A pesti izr. hitközség nagy alapítót és kiváló választmányi tagját veszíti benne. — Magyarakanizsán elhunyt *Dr. Rosenberg* Ede ottani főrabbi. Rendkívül szerény, sokat tudó férfiú volt. Nyugodjék békében.

Irodalom.

Évkönyv, kiadja az Izr. magyar irodalmi társulat, szerkeszti: Bánóczi József, 1913. (Budapest, Franklin.)

Dr. Pollák Miksa: Tompa Mihály és a biblia. 1912. (U. ott.)

E két könyvvvel adózik az Imit ez idén tagjainak és a magyar zsidó olvasóközönségnek. Az évkönyv legnagyobb részét szokás szerint az irodalmi munkálatok foglalják el. 22 szerző szolgáltatja e rész anyagát, e közül hét szépirodalmi termék: egy novella (*Bolgár M.*: Az áruló) és egy ugynevezett és nem nagyon értékes életkép (*Steinherz J.-né*: Fekete országból) és az Évkönyv obligát versíróinak 5 költeménye (*Lenkei* Henrik: Salamon és Jób, *Szegő* Arnold: Az énekek énekéből, *Feleki* Sándor: Falunkból, *Balla* Ignác: Péntek este, *Kiss* Arnold: Én, te.) A többi a zsidó tudományt és közérdeket szolgálja.

Az első dolgozat: *Heller Bernátnak*: Eötvös Józsefről irt rövid jellemrajza. Eötvös születésének századik évfordulója adta az impulzust e cikkhez, amelyben a szerző Eötvöst, mint író és mint állami férfit méltatja, mindenütt kutatva és megállapítva a zsidósághoz való viszonyát. Kimutatja a költői munkáiban kifejezésre jutó nézetét a zsidóságról, felsorolja és méltatja a magyar zsidóság felekezeti viszonyainak rendezése körül szerzett érdemeit.

Ugyancsak 100 éves születési évforduló alkalmára irta *Dr. Neumann Ede*: Philippson Lajosról szóló magvas értekezését. A Desauban született gyermeket végig kíséri fényes pályafutásán. Philippsonban a lángész fáradhatlan munkakedvvel és energiával egyesült. Életének minden percét utolsó lehelletéig a zsidóságnak szentelte, a templomi szószéken, a politikában szóval és tollal, tudományban, irodalomban, zszurnalistikában a zsidóság ügyét szolgálta. A surlódó felekezeti pártok között mint történelmi zsidó állott a középuton. E lángész jellemrajzát nagy művészettel formálta meg a szerző.

Emlékezést ír még *Rubinstein Máttyás* is Leopold Sándorról, a X. községkerület tavaly meghalt elnökéről.

És hogy a personaliákat együtt említsük, *Mezey Sándornak*: Ágai Adolfról irt és fölolvastott ötletes, hagulatós, mély hatást gyakorló ünnepi beszédéről is itt emlékezünk meg. Ágait, mint a modern magyar irodalom egyik oszlopát, mint a magyar tárca megteremtőjét és mint a magyar próza első mesterét ünnepli a szerző.

Talmudi témával ketten foglalkoznak. *Kecskeméti Ármin*: Astrologia a talmudban című dolgozatában azon hatásokat kutatja, amelyeket az idegen, különösen babyloni népek astrologiai ismeretei gyakoroltak a talmudra. Adatait néhány közismert talmudi helyből veszi.

A második dolgozat *Guttman Mihály*: „Idegen népek és kulturák a talmudban” című cikke. Bevezetésül definíciót ad a talmudról, magyarázza annak keletkezési módját, azután néhány példában bemutatja, hogy mi mindent vett át a zsidóság a vele érintkező népek kulturájából: babonát, szokásokat, gondolkodásmódot és hogy mikép gondolkodott és ítélte a talmud az idegenekről. Befejezésül apológiát ír a talmudról — Polónyi ellen.

A bibliai hatásoknak az évkönyvben is akadt böngészője. *Barta Mór* keresi „a bibliai kifejezéseket és közmondásokat a magyarban”. A dolgozat elég rövid ahhoz, hogy fölületességét megértsük és megbocsássuk, de akadunk aztán olyan adatokra is, amelyek bátran elmaradhattak volna. Mert pl. „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”

és sok hasonló, valóban sem „kifejezés“, sem „közmondás“ a *magyarban*. És elmaradhattak volna az olyan merész etymológiák is, mint pl., hogy „a létért való küzdelem (*magyar* közmondás) Job 6., 1-ből származik. (Bizony, ki van szabva az ember ideje a földön“.)

Az Évkönyv legértékesebb dolgozatai azok, amelyek történeti témával foglalkoznak. Ezek között első helyen áll *Mandl* Bernátnak: „Egy magyar zsidó orvosról“ című dolgozata, amelyben Dr. Márkus Mózesnek (1763—82) a pozsonyi főrabbi fiának életrajzát adja. Gyermekkoráról, ifjúságáról, neveltetéséről eddig még keveset sikerült kideríteni, de annál érdekesebbek az idegenben bolyongó férfiről közölt adatok. Hosszas hányattatás után Bützovba került, ahol Tychsen, az ottani egyetem keresztény vallásu orientalistája vette pártfogásába, amíg az orvosi diplomát elnyerte. Fölötte érdekes Tychsennek rabbinikus izü, héber költeménye, amelyet a promoteált Márkus Mózes tiszteletére írt és amelyet Mandl eredetiben és fordításban közöl.

Diamant Gyula: „A zsidók története Horvátországban“ című becses dolgozatát, amelynek részletei az Évkönyv eddigi évfolyamaiban jelentek meg, ez idén befejezi.

Röviden, de érdekesen írja le *Fabó* Bertalan az 1848-iki „pozsonyi gyászos husvétot“.

Goldberger Izidor: „Száz évvel ezelőtt“ címen a zempléni zsidóság türelmi adóhátralékáról 1808-ban közöl néhány okmányt.

Irodalomtörténeti téma: *Radó* Istvánnak fölolvása, amelyben zsidó vonatkozásokat keres *Mikszáth* műveiben. Talál is bőven és a nagy regényírónak a zsidóságról és a zsidókról vallott nézetét nagy körültekintéssel szólaltatja meg, műveiből vett részletekkel. *Mikszáth* a magyar gentry legkiválóbb jellemrajzírója zsidó alakjait mindig szimpatikus színben tünteti fel, amint ezt *Radó* szép dolgozatában kimutatja. *Harmos* Sándor ugyancsak a magyar irodalomtörténet egy fejezetével foglalkozik, „a szombatos imakönyv névtelen írójáról“ című cikkében, amelyben az eddigi kutatásokból kiindulva néhány adatot helyesbit.

Sonnenfeld Zsigmond közli az argentiniai zsidókról tartott föl-olvasását. A báró Hirsch százmilliós hagyatékából alapított kolóniák alapítását és fejlődését vázolja, a szerző saját tapasztalatai alapján, de rózsaszínü szemüvegen át nézve. Aki e kolóniák életéről, szervezetéről és különösen adminisztrációjáról egyéb információk révén is tudomással bír, az nem osztozhatik mindenütt szerző lelkesedésében.

Végül említjük *Lakatos* Lajosnak egy zsidó ifjúsági folyóiratról írt sorait. Cikke a „Wegweiser für die Jugendliteratur“ című folyó-

iratnak ismertetése akar lenni. Egy terjengős homiletikai bevezetés után a zsidó meséről folyt vitát ismertet a szerző néhány közismert midras földolgozásának bemutatásával. Szerző, mint valami újdonságot, mutatja be ezeket a földolgozásokat, pedig az oroszoknak és Palesztinában is, egész nagy irodalmuk van e téren. Itt csak Lewner munkájára utalok, amely már több kiadást is ért.

Ez alkalommal nem mulaszthatom el az Évkönyv szerkesztőjének figyelmébe ajánlani azt az eszmét, hogy az Évkönyv irodalmi dolgozatai között az év folyamán itthon és külföldön megjelent zsidó tárgyú tudományos és irodalmi munkák ismertetésére, vagy legalább felsorolására állandó rovatot nyisson. A magyar zsidó olvasóközönségnek alig van alkalmja ily ismertetéseket olvasni. Ilyen rovat hézagpótló lenne és a nagyközönség hálával fogadná.

Az Imit kiadásában megjelent másik kötet: *Pollák* Miksának második, ugyancsak az Imittől kiadott, ilyen irányú munkája. Az elsőnek tárgya: Arany János és a biblia. Ebben pedig tűzetes vizsgálat alá veszi, hogy a biblia, sőt a rabbinikus irodalom milyen hatással voltak Tompára, a költőre és papra egyaránt.

Tompa hivatásánál és előképzettségénél fogva bibliaismerő és olvasó ember volt és így érthető, hogy gondolkodásában, beszédében, írásában erősen meglátszanak a biblia nyomai. Költői alkotásának témái, képei, hasonlatai, fordulatai, szólásmódjai, frázisai mind elég sűrűn a biblia ismerőjét árulják el benne. Pollák Miksa a tényt, melyet az irodalomtörténet tanít, példákkal igazolja be. Hűségesen kimutatja a biblia hatása alatt irt képek, kifejezések bibliai eredetét. (Biblia alatt ó és új testamentumot kell érteni.) Először a Zsoltár, Jób és a Prédikátor hatását vizsgálja, azután a bibliai allegóriákat veszi sorra (Sámson, Régi történet, Új Simon, Herodes, A kísértő) ezt követi 10 egyéb költemény tárgyalása. Külön fejezetben foglalkozik a bibliai gondolatokkal, képekkel és hasonlatokkal, amelyekből csak úgy hemzsegnek Tompa költeményei és külön fejezetet szán annak bizonyítására, hogy Tompa nyelvén is meglátszik a biblia hatása. Az utolsó és legértékesebb fejezet a Tompánál található rabbinikus elemek forrásait mutatja ki. Végül egy függelékben „a pap és a költő” címen Tompát hivatásában jellemzi.

Pollák Miksa világos, áttekinthető felosztásban felel meg céljának és oldja meg kitűzött feladatát. Sok helyen nagyon a tárgya iránt elfogult ember szól belőle, mert minden félig gyanus helyen bibliai célzást szimatol és így, mint az első ilyen irányú munkájában Aranyról, sokszor tulásba esik. Egészében azonban ez a könyv adatokkal

igazolja azt az irodalomtörténetben tanított tételt, hogy a biblia Tompa költészetére nagy hatással volt és így ez a munka, ha nem is a zsidó irodalomnak, de a magyar irodalomtörténetnek szolgálatot tett.

Figyelő.

Pályázatok.

A pesti izr. hitközség előljáróságától (VII., Sip-utca 12).

Pályázati hirdetmény

a „Löwy Mór és Josefa biblíatanulmányi alapítvány” ösztöndíjaira.

A pesti izr. hitközség előljárósága a „Löwy Mór és Josefa biblíatanulmányi alapnak” négy egyenként 300—300, továbbá tizenkét egyenként 200—200 és négy egyenként 100—100 koronából álló, összesen husz ösztöndíjára pályázatot hirdet. Pályázhatnak a pesti izr. hitközség területén levő közép- vagy ezekkel egyenlő rangú szakiskolák felső (V—VIII.) osztályainak növendékei, kivéve azokat, kik az orsz. izr. rabbiképző és az orsz. izr. tanítóképző intézetbe járnak, szintugy kik a középiskolába valamely theologiai iskolából léptek át.

Az ösztöndíj elnyerésének főfeltétele a szentírás beható tanulmányának igazolása, mely végből a pályázók a hitközség kiküldendő bizottsága előtt vizsgálatot tartoznak tenni a következő fokokban meghatározott tárgyakból:

I. fok: Mózes öt könyve, Józua, Birák és Sámuel könyvei.

II. fok: Királyok könyvei, Jeremiás, Zsoltárok, Példabeszédek, Eszter könyve.

III. fok: Jezsajás, Kis próféták, Jób, Siralmak s az egész szentírás tartalmának ismerete.

A felsőbb fokokra csak oly tanulók pályázhatnak, kik már ez alapítványnak I., illetve II. foku vizsgálatát sikerrel letették.

Az ösztöndíjakra való folyamodványok a pályázat fokának megjelölésével a pesti izr. hitközség előljáróságához címezve a hitközségi tanfelügyelő hivatalhoz (VII., Sip-u. 12) nyújtandók be. Melléklendők a következő okmányok: 1. az összes végzett középiskolai osztályokról szóló bizonyítványok; 2. születési bizonyítvány; 3. a II. vagy III. fokra való pályázás esetén az előző fokról letett vizsgálatnak bizonyítványa; 4. esetleg szegénységi vagy vagyontalansági bizonyítvány.

A folyamodványok benyújtásának végső határideje f. é. március hó 25-ike. A vizsgálatok május havában, a hitközség hirdető tábláján

később közlendő napon fognak megtartatni. Közelebbi felvilágosító-
sokkal a hitközség tanfelügyelői hivatala szolgál.

Budapest, 1913. február hó.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

A pesti izr. hitközség előljáróságától (VII., Sip-utca 12).

Pályázat.

A pesti izr. hitközség pályázatot hirdet **két polgári iskolai vallás tanári, egy polgári iskolai matematika-természettudományi-tanári s egy elemi iskolai osztálytanítói** állásra. A polgári iskolai állások javadalma az 1—3. években évenként 2400 K törzsfizetés és 900 K lakbér, a 4—7. években 2880 K törzsfizetés és 1000 K lakbér, a 8. évtől fogva 3600 K törzsfizetés és 1200 K lakbér; ezenkívül az 13. évtől fogva ötödéves korpótlék gyanánt 300 K. Az elemi iskolai állás javadalma az 1—3. években évenként 1440 K törzsfizetés és 800 K lakbér, a 4—7. években 1920 K törzsfizetés és 800 K lakbér, a 8. évtől kezdve 2640 K törzsfizetés és 800 K lakbér; ezenkívül a 6. évtől fogva ötödéves korpótlék gyanánt 220 K. Minden tanár és tanító köteles óráin felül megbízható többlet-órákkal is, melyeknek száma azonban 10 órán felül nem terjedhet. E többlet-órák díja évenként a polgári iskolákban 110 K, az elemiben 80 K. A liturgiai gyakorlatok az elfoglaltság óraszámára szerint a rendes óradijakkal díjaztatnak. A polgári iskolai állásokkal járó kötelezettség heti 20, az elemi iskolai állással járó kötelezettség heti 24 órai oktatás s közreműködés az ifjúsági istentisztelet, valamint a tantestület közmunkáinak ügykörében.

Pályázhatnak a vallás tanári állásokra doktori oklevéllel bíró, orsz. rabbiképzőt végzett okl. rabbik, a matematika-tanári állásra matematika-természettudományi szakra középiskolai oklevéllel képesített tanárok, az elemi iskolai állásra tanítóképzői oklevéllel képesített elemi iskolai tanítók és tanítónők, amennyiben az ily képesítésű rabbik, tanárok és tanítók negyven éves életkorukat túl nem haladták. A pesti izr. hitközség címére (VII., Sip-utca 12.) f. é. április 15-ig benyújtandó pályázatokhoz születési, tanulmányi és működési bizonyítványok, valamint az esetleges irodalmi munkásság mutatói melléklendők.

Budapest, 1913. március hó 3.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Az „Erzsébet” Gőzmalom Társaság Budapestén,

mely a „PANNONIA” gőzmalom átvétele óta a **husvéti lisztek** gyártását folytatja, ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat megfelelően a budapesti gőzmalomok eredeti liszt-számainak, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő Dr. Adler Illés és Feldmann M. rabbi urak **szigorúan rituális** felügyelete alatt készítettnek. Az elszállítás az itteni rabbinátus és ennek kiküldött maschichimjai állandó felügyelete alatt történik. Szíves megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett fogantatottak. **Cím: „Erzsébet” Gőzmalom Társaság Budapestén.**

Hüttl Tivadar porcellán-
és nagykereskedő

Cs. és
kir.
udvari
szállító

BUDAPEST, V., DOROTTYA-UTCA 14.
Kívánatra árjegyzék

כשר **Kokusszir,**

növényfaj és mindenféle fűszerárak nagyban és kicsinyben a legolcsóbb napiár mellett. Referenciákkal a budapesti orthodox rabbiság szolgál. Megbízható és legolcsóbb bevásárlási forrás! Friss vaj és mindenféle sajtok כשר egész éven át. **ROTH A. és FIA utóda GLÜCK DÁVID** Budapest, VII., Dob-utca 34.

MODERN CSILLÁROK

villamos berendezések

Gutfreund Dezső

elektrotechnikus

BUDAPEST,

Telefon
81-86.

VI., Révay-u. 12.

Telefon
81-86.

Dreher Ignác és Fia

Finom aczélárak-gyára
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 14.

ALAPÍTOTT 1845-İK EVBEN.

Szolid beszerzési forrás, ugymint zsebkések, mindennemű ollók, konyhakések, asztali és gyümölcs-evőeszközök, körömápolási és borotválkozó-eszközök, továbbá kertészeti és gazdasági eszközök

TÖRÖK A. és TÁRSA BANKHÁZ részvénytársaság

Vásároljunk osztálysorsjegyet a Török-palotában
Budapest, IV., Szervita-tér 3. szám.

Fiókok: VI., Teréz-körút 46, Telefon 24-27. V., Váci-körút 4, Telefon 11-58.

Távíratí cím: „Törökék” Budapest.

BERGEL ANDRÁS

cserépkályhás mester
Budapest, VII., Akácfa-u. 27.

Ajánlom legjobb minőségű kályháimat a legmodernebb stílusban és színben. - Elvállalok mindenféle kályhaátalakítást, javítást a legjutányosabb árban. Továbbá elvállalok új épületek berendezését is a legjutányosabb árban. :: ::

Bayerlax

egy enyhe, biztos hatású hashajtó
Egy doboz 1 korona

BAYER gyógyszertár

Budapest, VI., Andrásy-ut 84
Fhg. udvari szállító.

STECKLER JÓZSEF

Specialista
képkere-
tekben ::
és luxus
butorok-
ban. :: ::

□□□□□□

BUDAPEST,
VII., Sip-utca 17

Csillárkiárusítás!

**Wolfram-
lámpa**

kor. 1,20

WEISZ, villamos-vállalata

Népszínház-utca 19. Vig-utcai oldal.

Villany és gázra 50%
engedménnyel.

Szerelések és átala-
kítások vállaltatnak.

Hufler és Kalech

: nap- és esernyőgyár :
BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-U. 9.

Ajánja dusan berendezett raktárát sa-
ját készítményű nap- és esernyőkben.
Nagy választék valódi francia fűzőkben.

:: Nagy raktár szőrmeárukban. ::

!! Javítások és áthuzatok a legolcsóbb
árak mellett elfogadtatnak. Minden-
féle átalakítások elfogadtatnak. == !!

Használjon!

Szaggyatás, fejfájás, oldalnyílás,
hát- és derékfájdalmak ellen
dr. BOROVSZKY-féle kellemes illatu

■ ■ **BOROLIN-t.** ■ ■

Ára 80 fillér — Próbautéveg 50 fillér.

Mosakodásra: szépitő Borolin-szappant

és legjobb fertőtlenítő 30 és 80 fillér.

Ára darabonként Borolin-cukorkát

Nyálkaoldásra, köhögés és rekedtség ellen

Ára csomagonként 20 és 40 fillér.

■ Kapható mindenütt. ■

Sziveskedjék megrendelésénél hivatkozni
a Hitközségi Szemlére.

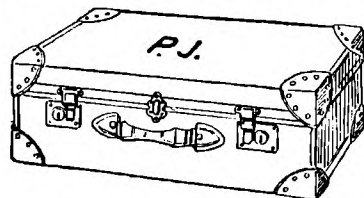
PAPEK JÓZSEF

csász. és kir. udvari szállító

bőröndös és
finom bőraru

::: gyártó :::

BUDAPEST, VIII.,
Rákóczi-ut 11. sz.

Kizárólag jobb minőségű áruk.
Budapest legnagyobb szaküzlete.